

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา¹

ศศิภา ไชยชนะ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาพบว่า ตามหลักสิทธิมนุษยชนสากลไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR) หรือกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ซึ่งนานาประเทศต่างให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเหล่านั้นว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์นั้น จะต้องกระทำโดยบทบัญญัติของกฎหมาย และกฎหมายนั้นจะต้องมีความชอบธรรม อาทิเช่น หลักบุคคลจะถูกลงโทษโดยไม่มีกฎหมายไม่ได้ หลักความเสมอภาคกันตามกฎหมาย หลักการสันนิษฐานว่าทุกคนบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด (The Presumption of Innocence) เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเป็นกระบวนการที่กระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

การจับกุม คမ်းขัง ตรวจค้น และการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาลงโทษเป็นกระบวนการที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา การใช้อำนาจรัฐโดยกลไกของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องคำนึงถึงการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) ไปพร้อมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Due Process of Law)

การปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาถือเป็นมาตรการในภาคคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 29 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องได้รับการพิจารณาภายใต้หลักการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และการควบคุมหรือขังเป็นข้อยกเว้นเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม อินทรมพรรษ์ และรองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แต่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหามากเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา คือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมักไม่เห็นด้วยกับการปล่อยชั่วคราว และยึดหลักการว่าการควบคุมตัวเป็นหลัก เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาลหรือคัดค้านการประกันตัวเสมอ และในการพิจารณาของศาลเองมักจะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอาจเพราะยังคงมีความกลัวถูกรื้อเรียนหรือถูกสอบสวนทางวินัยเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปจนทำให้ศาลมักจะไม่นิยมนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จึงยังคงมีปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ดังนี้

1. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว

โดยหลักการแล้วไม่อาจควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ จะควบคุมได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยความเรียบร้อย กล่าวคือ บุคคลเหล่านั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือข่มขู่พยาน และเพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างดำเนินคดี เพื่อเป็นประกันการบังคับโทษ โดยจะต้องยึดหลักที่ว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นหลักแต่การควบคุมหรือขังเป็นข้อยกเว้น เมื่อมีเหตุจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องใช้มาตรการดังกล่าว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไว้ ประกอบกับกฎหมายยังกำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลสามารถใช้ดุลพินิจไม่ปล่อยชั่วคราวได้ เมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 108/1 ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในคดี
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายของการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

ซึ่งจะเห็นว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดว่าพยานหลักฐานในคดีจำนวนเท่าใดจึงจะเป็นข้อพิจารณาในการให้ควบคุมตัวได้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่อาจกำหนดขอบเขตได้แน่นอน คำคัดค้านและพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดให้รับฟังได้หรือไม่ อย่างไร และขอบเขตเพียงใดที่จะต้องให้ควบคุมตัว ซึ่งสุดแล้วแต่ดุลพินิจของผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีนั้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจกว้างมากโดยให้อำนาจการตัดสินใจไว้ไม่มีขอบเขตที่แน่นอน

ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวอยู่บนขอบเขตที่ไม่เอื้อให้ศาลใช้ดุลพินิจได้กว้างจนเกินขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการควบคุมหรือขัง กล่าวคือ การควบคุมหรือขังจะต้องเพื่อป้องกันการหลบหนีและป้องกันการมีตัวจำเลยในการดำเนินคดี และป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในคดีหรือขัดขวางหรือข่มขู่พยานเท่านั้น

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งไม่ปล่อยตัวชั่วคราวตามมาตรา 108/1 (3) ใช้คำว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น” ซึ่งคำว่า ก่อเหตุอันตรายประการอื่นนี้ ย่อมหมายถึงความผิดอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา ซึ่งศาลมักจะใช้เหตุผลนี้ในการสั่งไม่ปล่อยตัวชั่วคราวโดยความเป็นจริงแล้วการนำเอาเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ถูกฟ้องมาเป็นหลักเกณฑ์นั้น ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน เนื่องจากการเอาเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ในอนาคตที่ไม่เกี่ยวกับความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกฟ้องมาเป็นข้อพิจารณาให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวชั่วคราว ย่อมเป็นการเอื้อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ไกลเกินกว่าข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในสำนวน

ซึ่งเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือการที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ไกลเกินกว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ เมื่อการควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริงย่อมเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้นั้น ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่ศาลจะใช้ในการใช้ดุลพินิจไม่ปล่อยชั่วคราวของศาลจะต้องมีความเคร่งครัดอยู่ภายใต้ความจำเป็นเพื่อการสอบสวนและการดำเนินคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเท่านั้น จึงจะไม่เป็นการเอื้อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจนอกเหนือจากพยานหลักฐานหรือพฤติการณ์ที่ปรากฏในคดีเท่านั้น อันจะทำให้สามารถจำกัดควบคุมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลได้

อีกทั้ง ตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ต้องยึดหลักคือปล่อยเป็นหลัก การควบคุมหรือขังเป็นข้อยกเว้นเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น ดังนั้น การที่ศาลให้เหตุผลเพื่อไม่ให้สิทธิประกันตัวแก่จำเลยว่า “กลัวก่อเหตุอันตรายประการอื่น” ก็เข้าข่ายผิดจากหลักการที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่เป็นการ “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยมีความผิด” ทั้งที่การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีคำพิพากษาของศาลว่ามีความผิด ดังนั้น การไม่ให้ประกันตัวด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงขัดต่อหลักการดังกล่าว

จากประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ผู้ศึกษาเสนอให้ยกเลิกอนุมาตรา (3) “ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น” ของมาตรา 108/1

เมื่อมีการแก้ไขโดยยกเลิกอนุ (3) “ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น” ของมาตรา 108/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ย่อมทำให้การจำกัดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลได้อย่างเคร่งครัดมากขึ้น อยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ของการควบคุมหรือขังในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดีมากขึ้น ทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาคำร้องปล่อยชั่วคราวมีขอบเขตที่ไม่ขยายดุลพินิจของศาล

ได้กว้างจนเกินไป เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของศาลยังต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏเท่านั้น อีกทั้ง เห็นว่าอำนาจหน้าที่ในการหามาตรการป้องกันมิให้เกิดเหตุอันตรายกับประชาชนเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหามาตรการในการป้องกันและปราบปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น โดยจะต้องไม่เป็นการผลักภาระให้ตกอยู่กับผู้ต้องหาหรือจำเลย

ปัญหาที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะขังผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนหากมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้

ซึ่งมาตรา 119 ทวิ ไม่ได้บัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน จะเห็นว่าในชั้นสอบสวนอำนาจในการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และเมื่อไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวย่อมเป็นที่สุด แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ใหม่ตามมาตรา 106 ก็ตาม แต่การยื่นคำร้องฉบับใหม่ก็ต้องแสดงผลเพิ่มเติม หรือมีการเพิ่มหลักทรัพย์ หรือหลักประกัน อันเป็นการสร้างภาระแก่ผู้ต้องหา เมื่อผู้อนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ยังเป็นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเช่นเดิม ซึ่งแตกต่างจากศาลผู้มีอำนาจพิจารณาจะแตกต่างออกไปเมื่อกฎหมายให้อำนาจอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ ตามมาตรา 119 ทวิ มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดให้สามารถอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน หากต้องการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาจะต้องอ้างข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือเพิ่มประกัน หรือหลักประกัน จึงจะทำให้มีโอกาสที่จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อันเป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้ต้องหามากเกินสมควร เนื่องจากการใช้ดุลพินิจพิจารณาคำร้องขอดังกล่าวยังเป็นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการคนเดิม จึงไม่มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการอันจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา

จากประเด็นปัญหาที่สอง ผู้ศึกษาเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ดังนี้

เดิมบัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

(3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 108/1 การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี

(2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

(3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว

ให้ผู้ต้องหา มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวนต่อผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจเหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง และให้พนักงานสอบสวนเสนอคำร้องต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปโดยทันที และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นที่สุด แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่

ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปจะต้องพิจารณาสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ภายในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 87”

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตราดังกล่าว เมื่อมีการตรวจสอบถ่วงดุลในทุกขั้นตอนของกฎหมายย่อมทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้น อีกทั้งเมื่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจอีกชั้น ย่อมทำให้การทําลำนวนหรือเสนอพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีความรอบขอบมากยิ่งขึ้น

ปัญหาที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก มาตรา 106 บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน อัยการ แล้วแต่กรณี

(2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อศาลนั้น

(3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมี การยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นส่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รับส่งคำร้อง พร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง แล้วแต่กรณี

(5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะ ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้

ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง แล้วแต่ กรณี”

มาตรา 107 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรับส่ง อย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่ บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า หากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตขอปล่อยชั่วคราว ตามมาตรา 106 ในทางกลับกัน หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้ยื่นคำร้องยอมทำให้ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ต้องถูกควบคุมหรือขังไว้ ซึ่งขัดต่อหลักการที่จะได้รับการพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นหลักและการควบคุมหรือขังเป็นข้อยกเว้น ดังนั้น ในการได้รับพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับพิจารณาเป็นอันดับแรก ตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 เนื่องจากการถูกละเมิดหรือขัดข่มกระเทยสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมาก ทั้งยังเสียสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่อีกด้วย

ซึ่งการปล่อยชั่วคราวนี้ถือเป็นสิทธิของทุกคนที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และแม้ว่าประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ตามมาตรา 106 จะเห็นได้ว่ายังต้องมีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเสมอหากในคดีใดผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวก็ย่อมไม่ได้รับการพิจารณาปล่อยตัวไป

จากประเด็นปัญหาที่สาม ผู้ศึกษาเสนอให้เพิ่มความในวรรคหนึ่ง ในมาตรา 106 และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

เดิมบัญญัติว่า “มาตรา 106 คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี

(2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อศาลนั้น

(3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นส่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง แล้วแต่กรณี

(5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้

ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง แล้วแต่กรณี”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 106 ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการให้ศาลพิจารณาปล่อยชั่วคราว

กรณีที่ศาลพิจารณาไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าผู้นั้นต้องถูกควบคุมหรือขังตามหมายศาลย่อมยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

(2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อศาลนั้น

(3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นตั้งอนุญาตมิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

(5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้

ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี”

ซึ่งการปล่อยชั่วคราวนี้ถือเป็นสิทธิของประชาชนที่ทุกคนที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และแม้ว่าประเทศไทยนั้นจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ตามมาตรา 106 จะเห็นได้ว่ายังต้องมีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเสมอหากในคดีใดผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวก็ไม่มีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวก็จะถูกนำตัวไปเรือนจำ

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 106 ดังกล่าวย่อมจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้รับการพิจารณาปล่อยชั่วคราวทันทีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาปล่อยชั่วคราว เนื่องจากการถูกควบคุมหรือขังย่อมกระทบสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก ดังนั้น หากให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขาดความรู้ทางกฎหมายหรือในระหว่างที่ยังไม่มีทนายความได้รู้ว่าตนมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวทันทีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ปัญหาที่สี่ ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

จะเห็นว่าในการใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวของศาลตามมาตรา 110 ไม่ว่าคดีมีอัตราโทษเกิน 10 ปีหรือไม่เกิน 10 ปี ศาลจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันก็ได้ โดยกฎหมายไม่ได้แยกพิจารณาว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่มีความร้ายแรงหรือไม่ ซึ่งในความผิดฐานประมาทนั้น กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเพราะเป็นความผิดลักษณะของการกระทำที่นาจะเป็นอันตรายต่อผู้อื่นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม หรือความอันตรายอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากการกระทำโดยเจตนา เนื่องจากการก่ออันตรายเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงขนาดที่จะเล็งเห็นผลว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงมีการกำหนดบทกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำโดยประมาทและเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำก่อให้เกิดการกระทำที่จะเป็นความผิดขึ้นอีก

จึงเห็นว่าในความผิดที่มีการกล่าวหาว่ากระทำโดยประมาทธรรมดา อาทิเช่น ความผิดฐานประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 300 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในความผิดกระทำโดยประมาทตามมาตรา 311 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขังหรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่น หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นความผิดที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำโดยผู้กระทำจงใจ หรือมีเจตนาประสงค์ต่อผล แต่ความผิดดังกล่าวกฎหมายต้องการควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำโดยประมาทเพื่อป้องกันไม่ให้กระทำผิดเช่นนั้นอีก ดังนั้น

ในความผิดที่มีการกล่าวหาว่ากระทำโดยประมาทธรรมดาดังกล่าว ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง การที่กฎหมายไม่ได้แยกพิจารณาการกำหนดหลักประกันสำหรับความผิดเล็กน้อยอย่างความผิดประมาทธรรมดาให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีหลักประกันจึงเป็นภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเกินไป เพราะโดยหลักแล้วศาลยังสามารถใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันได้ตามมาตรา 110 ไม่ว่าความผิดนั้นจะมีโทษจำคุกเกิน 10 ปี หรือไม่เกิน 10 ปีก็ตาม

จากประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง ดังนี้

เดิมบัญญัติว่า “มาตรา 110 ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 110 ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ เว้นแต่คดีที่เกี่ยวกับการกระทำโดยประมาทและมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีให้ศาลปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีหลักประกัน

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

จะเห็นว่าการใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวของศาลตามมาตรา 110 ไม่ว่าคดีมีอัตราโทษเกิน 10 ปี หรือไม่เกิน 10 ปี ศาลจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันก็ได้ โดยกฎหมายไม่ได้แยกพิจารณาว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่มีความร้ายแรงหรือไม่ ซึ่งในความผิดฐานประมาทนั้น กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเพราะเป็นความผิดลักษณะของการทำความผิดที่น่าจะเป็นอันตรายต่อผู้อื่นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม หรือความอันตรายอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากการกระทำโดยเจตนา เนื่องจากการก่ออันตรายเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงขนาดที่จะเล็งเห็นผลว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงมีการกำหนดบทกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำโดยประมาทและเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำก่อให้เกิดการกระทำที่จะเป็นความผิดขึ้น

จึงเห็นว่าในความผิดที่มีการกล่าวหาว่ากระทำโดยประมาทธรรมดา ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง ดังนั้นการที่กฎหมายไม่ได้แยกพิจารณาการกำหนดหลักประกันสำหรับความผิดเล็กน้อยอย่างความผิดประมาทธรรมดาให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีหลักประกันจึงเป็นภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเกินไป เพราะโดยหลักแล้วศาลยังสามารถใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันได้ตามมาตรา 110 ไม่ว่าความผิดนั้นจะมีโทษจำคุกเกิน 10 ปี หรือไม่เกิน 10 ปีก็ตาม

เมื่อมีการแก้ไขมาตรา 110 ดังกล่าวโดยกำหนดให้ในฐานความผิดประมาทธรรมดาให้มีการปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีการกำหนดหลักประกัน ซึ่งไม่ใช่ความผิดร้ายแรง หรือมีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำความผิดซ้ำ และเป็นอันตรายต่อสังคม ย่อมทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ไม่ได้รับความเดือดร้อนเกินควรที่จะต้องหาหลักประกันในการประกันตัว เนื่องจากในความผิดประมาทธรรมดา ผู้เสียหาย ย่อมต้องการที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นมากกว่า

เอกสารอ้างอิง

กมลพร ชชนันท์. “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า.” วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ 13, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563): 447.

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11 (แก้ไขเพิ่มเติม). (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2562).

มาโนช รอดสม. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายศุลกากรและกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร, พิมพ์ครั้งที่ 6. (2561).

อิทธิพัทธ์ อโนทยานนท์. “ความผิดฐานครอบครองสินค้าต้องห้ามนำเข้าในราชอาณาจักรตามประกาศกระทรวงพาณิชย์: ศึกษากรณีการครอบครองบุหรี่ไฟฟ้า.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564.

ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา. สถาบันพระปกเกล้า กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2564.

อัจฉริยา ชูตินันท์. “หลักการกำหนดความผิดอาญาและหลักการกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมาย.” วารสารสุทธิปริทัศน์ 35, 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2564): 29.